

SZTUKA I KRYTYKA

ART AND CRITICISM

POLSKI INSTYTUT STUDIÓW NAD SZTUKĄ ŚWIATA
POLISH INSTITUTE OF WORLD ART STUDIES

nr 3 (66) marzec

2018

SZTUKA I KRYTYKA / ART AND CRITICISM

Komunikat Zarządu

Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata

2018, nr 3 (66) marzec

Pod redakcją:

Jerzego Malinowskiego (redaktor) i Marcina Teodorczyka (sekretarz)

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata /

Polish Institute of World Art Studies

Adres redakcji:

00-032 Warszawa, ul. Foksal 11 – 6; 601 31 36 91

biuro@world-art.pl www.world-art.pl

Adres redakcji:

00-032 Warszawa, ul. Foksal 11 – 6; 601 31 36 91

biuro@world-art.pl www.world-art.pl

Projekt okładki: Łukasz Aleksandrowicz

Copyright by Polish Institute of World Art Studies

ISSN 2544-9281

Miesięcznik oraz publikacje Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata
można nabyć w:

siedzibie Instytutu

Wydawnictwie Tako, ul. Słowackiego 71/5, 87-100 Toruń

tako@tako.biz.pl www.tako.biz.pl

Szanowni Państwo,

Pragniemy zapowiedzieć zmianę w wydawaniu **KOMUNIKATU ZARZĄDU POLSKIEGO INSTYTUTU STUDIÓW NAD SZTUKĄ ŚWIATA**. W 2018 roku chcielibyśmy rozbudować nasz wewnętrzny biuletyn i przekształcić go stopniowo w pismo - miesięcznik, który obok wersji internetowej będzie miał także edycję papierową z numerem ISSN.

Od 2017 roku do KOMUNIKATÓW wprowadzane były rozszerzone informacje o konferencjach, seminariach i wydarzeniach naukowych, badaniach, publikacjach i promocjach wydawniczych, wystawach nie tylko organizowanych przez Instytut, lecz także takich, w których był on instytucjom partnerską lub nad którymi sprawował patronat. Do tego doszły sprawozdania z konferencji, w których oficjalnie uczestniczyli członkowie Instytutu, a także informacje o wystawach i innych wydarzeniach zorganizowanych przez członków. W KOMUNIKATACH zaczęły się pojawiać ilustracje.

Pragniemy te zmiany kontynuować, rozbudowując część informacyjno-sprawozdawczą i wprowadzając jako odrębną część publikacje artykułów naukowych z ilustracjami. Specjalizacja naszych czasopism i serii wydawniczych nie pozwala bowiem na publikowanie wielu artykułów członków m.in. przedstawionych na seminariach lub zebraniach naukowych.

W tej sytuacji numer naszego miesięcznika podzielony zostanie na kilka części, w tym:

1. Informacje ogólne, zapowiedzi i programy konferencji naukowych, zaproszenia na seminaria, zebrania i wystawy,
2. Publikacje artykułów, z pierwszeństwem dla przedstawionych na zebraniach naukowych i seminariach,
3. Sprawozdania z konferencji, wyjazdów, wystaw i naukowych wydarzeń, informacje o nowych książkach Instytutu i jego członków, recenzje książek, katalogów i wystaw,
4. Bibliografia publikacji Instytutu i inne materiały.

W celu uzyskania numeru ISSN trzeba zmienić tytuł. Proponujemy nowy tytuł z zachowaniem ciągłości numeracji biuletynu, publikowanego od października 2012 roku: **Sztuka i krytyka / Art and criticism. Komunikat Zarządu Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata**.

Spis treści:

Zaproszenia na seminaria i wykłady.

Zaproszenie na konferencję *Tropami zdrady / On the Trail of Betrayal* (Łódź, 11-13 czerwca 2018)

Prezentacja albumu Jana Wiktora Sienkiewicza *Artyści Andersa. Uratowani z niehumanitarnej ziemi* w Wielkiej Brytanii w Londynie.

Odznaczenie Katarzyny Maleszko (prezesa Oddziału Warszawskiego i kustosa Muzeum Narodowego w Warszawie) Orderem Wschodzącego Słońca, Złote i Srebrne Promienie przez Rząd Japonii.

Jana Švantnerová, Wystawa *Leopold Horovitz Lost – Found*, Wschodniosłowackie Muzeum w Koszycach.

Agnieszka Kluczevska-Wójcik, Wystawa *Henryk Siemiradzki i kolonia rosyjskich artystów w Rzymie*, Państwowe Muzeum Rosyjskie w Petersburgu

Jerzy Malinowski, Wystawa, *Modigliani, Soutine i inne legendy Montparnasse*, Muzeum Fabergé w Petersburgu.

Nowe publikacje Instytutu i jego członków.

Zarząd zaprasza na:

**Seminarium konserwatorskie poświęcone badaniom
twórczości Henryka Siemiradzkiego**

z udziałem konserwatorów z Muzeów Narodowych w Krakowie i Warszawie
w dniu 8 marca (czwartek) o godz. 11 w lokalu Instytutu.

Zarząd zaprasza na:

I Seminarium „Polscy artyści na Obczyźnie”

w dniu 22 marca (czwartek) o godz. 17 z wykładem prof. Doroty Kudelskiej
(KUL)

Artyści polscy w Wiedniu.

Wykład będzie wprowadzeniem do dyskusji na temat badań polskiej kolonii
artystycznej w Wiedniu na przełomie XIX i XX wieku.

Zarząd zaprasza

24 marca (sobota) w godzinach 10-20 w Muzeum Azji i Pacyfiku na
targi książki **Dialog z Azją**

W ich ramach będzie miała miejsce prezentacja

***Sztuka i kultura Azji
w publikacjach Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata***

Prezentację poprowadzą prof. Jerzy Malinowski i dr Magdalena Furmanik-Kowalska.

Publikacje Instytutu będą dostępne na stoiskach współpracujących z Instytutem wydawnictw Tako i Kirin.

Instytut jako instytucja partnerska

zaprasza na konferencję organizowaną przez Wydział Filozoficzno-Historyczny Uniwersytetu Łódzkiego

Tropami zdrady / On the Trail of Betrayal

11-13 Czerwca 2018

Wydział Filozoficzno-Historyczny, Uniwersytet Łódzki

ul. Lindleya 3/5, 90-131 Łódź

Zdrada jest pojęciem, które intryguje i nierzadko budzi emocje. Wokół wielu wydarzeń i postaw kojarzonych ze zdradą oraz licznych jej aspektów trwają niekończące się dyskusje. Niektóre niewierności postrzegane są jako jednoznacznie negatywne, dla innych szuka się usprawiedliwienia. Ale czym właściwie jest zdrada? Czy termin ten bywa nadużywany? Czy nie obejmujemy nim innych bardziej szczegółowych terminów? Kiedy można więc go stosować z pełną odpowiedzialnością, a kiedy jest krzywdzący? Wieloaspektowy wymiar tytułowego zjawiska i możliwości dyskusji, jakie ono stwarza, pozwalają na zainteresowanie nim badaczy obszarów nauk humanistycznych i społecznych. Proponujemy podjęcie refleksji na temat genezy i ewoluowania znaczenia tego pojęcia przez stulecia. Czy zdrada zawsze była postrzegana jednoznacznie przez wszystkie społeczeństwa i ich reprezentantów? Czy też wyobrażenia o zdradzie i zdrajcach ulegały przekształceniom w kolejnych epokach? Kim był zdrajca? Kogo i co mógł zdradzić? Czy postrzeganie zdrady zależało od przynależności do różnych warstw, stanów, grup społecznych? Czy też kwestia ta nie miała żadnego znaczenia? Co uważało za zdradę i jak karało ją dawne, a jak współczesne prawo? Jakie przemiany w mentalności i obyczajowości doprowadzały do zmian w prawie i w moralności? Zachęcamy, aby przyjrzeć się jak zdrady są postrzegane w różnych kulturach, jak są kodowane i interpretowane oraz w jakie narracje i formy/odmiany „ubierają” zdradę poszczególne społeczności i grupy. Na ile relatywizują rozumienie zdrady? Możemy zastanowić się czy zdrada jest uprawomocnionym skojarzeniem w przypadku badań prowadzonych, np. w antropologii kulturowej; w sytuacji badawczej, w której mamy do czynienia z dylematami etycznymi związanymi z ochroną informacji, tożsamości badanych, wchodzenia z nimi w relacje oparte na

lojalności i wymianie, z procesem docierania do informacji wrażliwych lub trudnych, a powinnością zachowania rzetelności, wiarygodności oraz transparentności badawczej. Stawiamy pytanie wokół jakich zagadnień związanych ze zdradą prowadzą dyskusje filozofowie? Zachęcamy, aby poszukać filozoficznych reinterpretacji zdrady również poza oczywistymi kontekstami moralności i zła. Jak się ma zdrada do aspektów poznawczych i rozwoju – czy można w ogóle mówić o zdradzie poglądów? Czy zdrada jest tematem dla estetyków? Na przykład, czy słusznie mówimy, że ekspresja jest zdradą emocji? Kolejne proponowane obszary refleksji to doświadczanie i przeżywanie zdrady. Jak postrzegał i postrzega ją człowiek jako jednostka? Jak w obliczu zdrady zachowywały się i zachowują społeczności, a jak pojedynczy ludzie? Jakie koszty moralne i psychologiczne ponosili i ponoszą zdradzający i zdradzani? Czy z punktu widzenia psychologicznego i psychohistorycznego człowiek-jednostka dawniej i dziś odczuwa podobne emocje jako zdrajca i zdradzany? Czym kierowali się zdrajcy? Jak argumentowali swoje postępowanie? Co czuli zdradzani?

Jakie skutki przynosiła zdrada? Do powstania jakich utworów literackich, dzieł sztuk plastycznych i muzycznych oraz źródeł historycznych przyczyniła się ona w swych różnorodnych aspektach? Czy badania historyków i archeologów mogą przybliżyć przypadki zdrady, których skutkiem było wyjawienie tajemnicy: receptury, technologii, miejsca ukrycia depozytu, miejsca i czasu zaplanowanego wydarzenia? Nad jakimi relikami kultury materialnej, które uległy destrukcji w jej wyniku, archeolodzy prowadzą swoje badania? A może odwrotnie, prowadzą badania nad artefaktami i obiektami, które powstały po wydarzeniach, u podstaw których legła zdrada? Może właśnie w jej wyniku nastąpił rozkwit ośrodka albo społeczności? Prosimy o zgłaszanie referatów zarówno analizujących pojedyncze przypadki, jak i syntetyzujących różne wątki zjawiska. Dla podkreślenia interdyscyplinarności konferencji zachęcamy badaczy różnych dyscyplin do podejmowania analizy wybranego wątku z punktu widzenia różnych nauk. Jeden przypadek (np. zdrada konkretnego ośrodka/człowieka) jako materiał do pracy nad zagadnieniem zarówno dla historyka literatury (motyw wykorzystywany w dziełach literackich), jak i archeologa (badania nad pozostałościami materialnymi), historyka sztuki (dzieła obrazujące temat zdrady, dzieje twórców i mecenasów), filmoznawcy (motyw obecny w obrazach filmowych) i innych badaczy. Analiza lub synteza łączyć może wówczas różne punkty widzenia, tworząc wielowarstwowy obraz tego samego motywu. Zachęcamy również do zgłaszania referatów, które kończyć będą się tezą do dyskusji. Temat zdrady jest bowiem w wielu aspektach wyjątkowo kontrowersyjny i pobudzający do stawiania szeregu pytań, na które często nie ma prostej odpowiedzi. Celem konferencji jest zarówno uwypuklenie znaczenia pojęcia zdrady w badaniach humanistycznych, jak i zwrócenie uwagi na wyniszczające aspekty tzw. dyskursu zdrady.

VESTIGIA Międzynarodowa Interdyscyplinarna Konferencja Humanistów
www.vestigia.uni.lodz.pl

ul. A. Kamińskiego 27A, 90-219 Łódź ; e-mail: vestigia@uni.lodz.pl

Informacje na temat konferencji, programu, wydarzeń towarzyszących oraz szczegółów organizacyjnych znaleźć można na oficjalnych stronach <http://vestigia.uni.lodz.pl> oraz: <https://www.facebook.com/vestigia.fihist>.

Zapraszamy do przesłania propozycji referatu wraz z abstraktem (max.500 słów) do 28 lutego 2018 r. na adres: vestigia@uni.lodz.pl.

Językami konferencji są: polski i angielski.

Przewidziana jest opłata konferencyjna w wysokości 300 zł / 75 EUR (zawiera koszty: materiałów konferencyjnych, obiadów, uroczystej kolacji, wydarzeń towarzyszących, publikacji pokonferencyjnej).

Abstrakty poddane zostaną ocenie. Decyzję o przyjęciu propozycji referatu prześlemy drogą mailową najpóźniej do 21 marca 2018 r.

Wszelkie informacje można uzyskać mailowo lub pod numerem telefonu: 667-868-400 (mgr Alina Barczyk).

Prof. Aneta Pawłowska

Prezentacja albumu Jana Wiktora Sienkiewicza

Artyści Andersa. Uratowani z niehumanitarnej ziemi

w Wielkiej Brytanii

W piątek, 16 lutego 2018 roku w Ambasadzie RP w Londynie odbyła się uroczysta prezentacja bogato ilustrowanego albumu pt. *Artyści Andersa. Uratowani z niehumanitarnej ziemi*, autorstwa członka Zarządu Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata - prof. Jana Wiktora Sienkiewicza.

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata, wraz z londyńską Fundacją Kulturalną oraz Wspólnotą Andersa jest partnerem merytorycznym publikacji.

Prezentacja książki odbyła się w obecności ok. 90 osób, w tym senator RP, pełnomocnika Prezesa Rady Ministrów do spraw dialogu międzynarodowego oraz córki gen. Władysława Andersa Anny Marii Anders, dyrektora Departamentu Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą MSZ Mateusza Staśieka, a także wydawców oraz przedstawicieli Polonii w Wielkiej Brytanii.

Prof. Jan Wiktor Sienkiewicz wygłosił wykład „Moje podróże z artystami Andersa”, w którym opowiedział o historii tworzenia książki. Wieczór uświetniła projekcja filmu dokumentalnego Rafała Brylla „Artyści Andersa” – zrealizowanego na podstawie książek J.W. Sienkiewicza, a także występ

brytyjskiej wokalistki Katy Carr. Następnie odbyło się podpisywanie książek przez prof. Sienkiewicza.

Publikacja *Artyści Andersa. Uratowani z „niehumanitarnej ziemi”* jest albumową wersją książki naukowej *Artyści Andersa. Continuitas e novitas*, która do tej pory miała trzy wydania. Trzecie wydanie opublikował Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata i Wydawnictwo TAKO w 2016 roku.

Album prezentuje nieznaną w polskiej literaturze zjawiska wielu działań artystycznych, edukacyjnych i wystawienniczych, jakie miały miejsce w ramach 2 Korpusu generała Władysława Andersa w latach 1942-1949. Autor ukazuje szereg wybitnych artystów plastyków, którzy – niezależnie od wojskowych rygorów oraz nienaturalnych dla twórczości plastycznej warunków i okoliczności, w szeregach 2 Korpusu – znaleźli warunki rozwojowe w postaci organizacji wystaw, pomocy materialnej, grup i stowarzyszeń artystycznych, a nawet samodzielnych szkół malarskich i indywidualnych pracowni artystycznych.

W książce została opisana także edukacja artystyczna, którą artyści Andersa podejmowali już w Bejrucie od 1942 roku, a następnie kontynuowali we Włoszech w latach 1945-1946 i w Wielkiej Brytanii w latach 1947-1949. Opracowanie wskazuje na konieczność rewizji dziejów polskiej sztuki w minionym stuleciu, poprzez ich uzupełnienie o dorobek polskich artystów powstałych poza Polską w latach 1939-1989.

W piątek, 17 lutego, w Galerii Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego w Londynie, miał miejsce wernisaż wystawy pt. *Artyści Andersa*, wg scenariusza i koncepcji merytorycznej Jana Wiktora Sienkiewicza. W otwarciu wystawy udział wzięła m.in. Senator Anna Maria Anders.

Dzień przed promocją, 15 lutego 2018 roku, w telewizji Republika miała miejsce premiera filmu "Artyści Andersa". Tak jak w albumie, Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata jest partnerem merytorycznym w realizacji filmu.

Zarząd składa gratulację

Kol. Katarzynie Maleszko (prezesowi Oddziału Warszawskiego; kustoszowi MNW) w związku z jej odznaczeniem przez Rząd Japonii Orderem Wschodzącego Słońca, Złote i Srebrne Promienie.

Uroczystość odbyła się w Ambasadzie Japonii dniu 23 lutego. Odznaczenie wręczył ambasador Shigeo Matsutomi.

Dr. Jana Švantnerová (członek Instytutu)

Leopold Horovitz

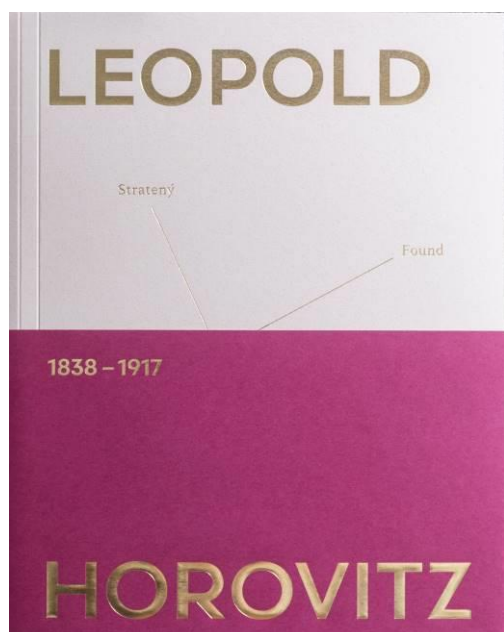
Lost – Found

Location: East Slovakian Museum in Košice, Historical building, Námestie Maratónu mieru 2, Košice, Slovakia

Duration: November 11, 2017 – April 22, 2018

Curator: PhDr. Jana Švantnerová, Ph.D., Slovak National Gallery, Bratislava, Slovakia

Graphic design: Mgr.art. Eva Kašáková, Kunsthalle Bratislava, Bratislava, Slovakia

This exhibition and the catalogue present the fruit of the long-term research on Leopold Horovitz's life and oeuvre. The exhibition curator considers Leopold Horovitz (February 2, 1838 – November 16, 1917) her long-term research project dating back to 2003. The first results of the research were presented in her MA thesis monograph on artist defended at the Comenius University in Bratislava in 2007. The ongoing years were fruitful in discoveries of the artworks and genealogical connections.

The current exhibition and editorial project began by the end of 2015 when the director of the East Slovakian Museum in Košice (ESM) PhDr. Robert Pollák proposed the cooperation to the Slovak National Gallery (SNG) in order to commemorate the artist's death centenary. Thanks to the support of the SNG deputy director PhDr. Alexandra Homolová this ambitious project was successfully accomplished. Two years of the focused research brought new discoveries thanks to the curator's cooperation with the invited experts whose contributions enriched the catalogue.

The bilingual Slovak-English catalogue (155 pages) is the first publication dedicated solely to the painter – a native of Košice who lived and worked in Paris (1863–1868), Warsaw (1860–1863 and 1868–1890), Budapest (1890–1893) and Vienna (1853–1859 and 1893–1917). The basic information on his work has been hitherto obtainable only from mostly brief encyclopaedia articles. Mentions on his work can be found in texts on artists of Jewish origin or on people whom he portrayed – mostly in Polish literature. Thus, Leopold Horovitz paid for his cosmopolitan life. He entirely ignored the history painting, which enjoyed a crucial position in the eyes of the coeval Polish as well as Hungarian audience. For a cosmopolitan artist with a less sharply defined national identity in then turbulent Europe, the portrait and genre painting was the ideal option to develop one's talent.

Artworks by Horovitz make part of collections of the most prestigious stately establishments in Poland, Austria, Hungary, Slovakia and Ukraine. He is rarely, however, included in their permanent exhibitions. Currently, he can be seen only in Warsaw and Lviv. He was displayed at the SNG until the closing of the permanent exhibition in 2012 due to the major, still on-going reconstruction.

Regarding the retrospective exhibitions of his works only two preceded the current one in Košice. In October 1918, the Künstlerhause in Vienna organised a group exhibition of three artists, Horovitz being one of them, whose only feature in common was the year of their passing away. There were 51 pieces by Horovitz where from 45 pieces were originals (oil painting, pastels, drawings) and the rest were reproductions. The second and larger one took place in Košice in the spring of 1938. The then-director of the ESM JUDr. Josef Polák and the artist's son Armin seized the opportunity to commemorate the artist's birth centenary by assembling 51 originals and 51 photographic reproductions. The exhibition was installed in two rooms on the ground floor of the historical building from the beginning of the 20th century.

From the very beginning, the aim of the current exhibition has been to introduce Leopold Horovitz in the wider historical context of his life not only in his native Košice but also in Vienna, Warsaw, Budapest and Paris. Selecting the items for the exhibition, curator was hampered by the fact that the majority of his oeuvre is abroad. Slovak collections can boast of less than two dozen of his artworks. Horovitz's artwork were lend from six Slovak state establishments and the following foreign ones: Muzeum Narodowe in Warszawa and Wrocław; Zamek Królewski na Wawelu in Kraków; Muzeum Okręgowe in Tarnów; Österreichische Galerie Belvedere in Wien;

Österreichische Nationalbibliothek in Wien; Magyar Nemzeti Galéria in Budapest; Magyar Nemzeti Múzeum in Budapest; Petőfi Irodalmi Múzeum in Budapest and Móra Ferenc Múzeum in Szeged. Private collections from Great Britain, Poland and Slovakia also contributed to the exhibition.

We have managed to gather 53 original artworks, 36 Photographic and print reproductions, dozens of archival documents and photos and 75 artworks by Horovitz's contemporaries. The exhibition features several masterpieces from the Polish state art collections to mention just few: *Portrait of Jadwiga Dembowska* (1862), *Unwitting Coquette* (1868), *Artist in Kitchenette* (1868), *Portrait of Count Fiodor Fryderyk Berg* (1874), *Portrait of Banker Leopold Kronenberg* (1879), *Portrait of Princess Jadwiga Sapieha née Zamoyska* (1882), *Portrait of Karolina Janina Leonia Wereszczakowa* (1883), *Portrait study of Actress Helena Modrzejewska* (1888) and *Portrait of Princess Izabela Sanguszko née Lubomirska* (1889).

Henryk Siemiradzki i kolonia rosyjskich artystów w Rzymie

Wystawa w Państwowym Muzeum Rosyjskim w Petersburgu (do 2 kwietnia 2018).

„ Henryk Siemiradzki – centralna postać późnej sztuki akademickiej XIX wieku. Polak z urodzenia, wykształcony z Charkowie i Petersburgu, należy teraz zarówno do polskiej jak i do rosyjskiej kultury, przede wszystkim zaś – do świata europejskiego kosmopolitycznego akademizmu.” To zdanie Tatiany Karpowej, otwierające katalog wystawy Siemiradzkiego w Państwowym Muzeum Rosyjskim w Petersburgu, lapidarnie ujmując intencje rosyjskich autorów stanowić może najlepszy komentarz do tego wydarzenia.

Muzeum Rosyjskie ma w swoich zbiorach kilka spośród najwybitniejszych dzieł polskiego artysty – jest ich niewiele, ale znacznych rozmiarów, jak z nutą humoru podkreśla kurator wystawy Paweł Klimow. Nic więc dziwnego, że to wokół nich rozwija się oś narracyjna ekspozycji, prowadząca od *Orgii rzymskiej za czasów cesarstwa* do *Chrystusa w domu Marii i Marty*. Rytm wyznaczają kolejno wielkoformatowe kompozycje *Chrystus i jawnogrzesznica*, *Droga z Rzymu do Albano* (Twerska Galerii Obrazów), *Fryne na święcie Posejdona w Eleuzis* – stanowiąca rodzaj dramatycznego węzła prezentacji – *Orgia na Capri za czasów Tyberiusza*, *Taniec wśród mieczów*, *Wazon czy kobieta* i *Tancerka na linie* (dwa ostatnie z Muzeum Fabergé w Petersburgu).

Zgodnie z tytułem wystawy płótna Siemiradzkiego zestawione są z dziełami wybranych przedstawicieli rosyjskiej kolonii artystycznej w Rzymie, takich jak Anton Iwanow, Iwan Rejmers, Orest Timaszewski, Wasyli Chudiakow, Paweł Czystiakow, Mikołaj Koszelew, Wasyli Smirnow, Paweł Swiedomski, Aleksander Rizzioni, Fiedor Bronnikow, Michaił Botkin, Wasyli Wereszczagin, Konstanty Filippow, Wasyli Polienow, Wasyli Surikow czy Paweł Kowalewski.

W związku ze zróżnicowanymi zainteresowaniami zaprezentowanych twórców spectrum tematów jest dosyć szerokie i obejmuje oprócz kompozycji historycznych, związanych z antykiem i dziejami chrześcijaństwa, także sceny rodzajowe i pejzaże. Szczególnie interesująco wypada konfrontacja nastrojowych kompozycji Chudiakowa czy Czystiakowa z niemal realitycznie potraktowaną sceną *Rozbiórki w Rzymie* Kowalewskiego, symbolizujących przedstawień Swiedomskiego z dramatyczną w wyrazie, operująca w nowoczesny sposób kolorem i plastycznym skrótem *Śmiercią Nerona* Smirnowa.

Do grona rosyjskich twórców autorzy wystawy – oraz katalogu – zaliczyli także Stefana Bakałowicza i Wilhelma Kotarbińskiego. Ich dzieła, ze starannie odrestaurowaną *Orgią* Kotarbińskiego, stanowią niewątpliwie mocny punkt prezentacji, tym łatwiej zrozumieć – choć nie usprawiedliwić – chęć włączenia ich do dorobku rosyjskiego środowiska artystycznego.

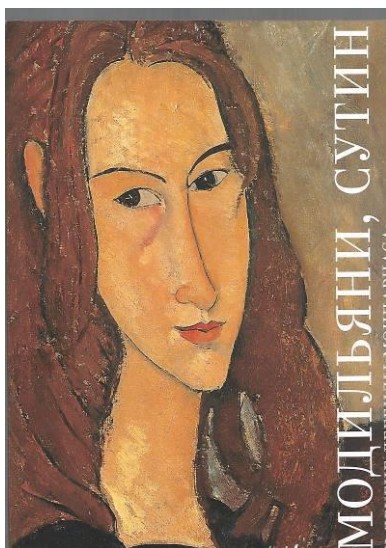
W rzymskiej kolonii artystycznej ważną rolę odgrywali rzeźbiarze. Z doskonałymi przykładami ich twórczości, z *Chrystusem* (1875) Marka Antokolskiego na czele, pominiętymi niestety na samej wystawie, zapoznać się można zwiedzając stałą ekspozycję Muzeum Rosyjskiego, ze względu na profil kolekcji szczególnie predystynowanego do przygotowywania wystaw sztuki rosyjskiej drugiej połowy XIX wieku.

Dr Agnieszka Kluczevska-Wójcik

Modigliani, Soutine i inne legendy Montparnasse

Wystawa w Muzeum Fabergé w Petersburgu (do 25 marca 2018)

Wystawa przygotowana przez Marca Restelliniego prezentuje bardzo interesujący zbiór obrazów malarzy École de Paris, zebrany przez Jonasa Nettera (1868-1946), pochodzącego z Alzacji paryskiego kupca. Kolekcja znajduje się dziś w Pinacothèque de Paris – współorganizatora wystawy.

Do zbioru Nettera, który około 1920 roku ukształtował przede wszystkim Leopold Zborowski, weszły płótna wówczas niemal nieznanymi artystów, wśród nich dzieła Amedeo Modiglianiego i malarzy, pochodzących z Polski i polsko-rosyjskiego pogranicza kulturowego. Na wystawie pokazano obrazy 26 artystów.

Francuskie malarstwo reprezentują dzieła Susanne Valadon, Maurice'a Utrilla, André Deraina i Maurice'a de Vlamincka, postimpresjoniści - Marcela Gaillarda, Renè Dureya i Gabriela Fourniera, abstrakcjonistę – Jeana Heliona i malarkę kwiatów i portretów Thérèse Débains.

Wystawiono 14 obrazów i rysunków Modiglianiego. Uwagę przyciągają polonika „Portret Leopolda Zborowskiego” (1916) i „Portret Anny Zborowskiej” (rysunek, 1916), a także „Portret Chaima Soutina” (1916; rysunek z około 1916). Szczególne cenny wydaje się zespół 19 wczesnych obrazów Soutina, z których najwcześniejszy powstał około 1916 roku; wśród nich jest „Autoportret z apaszką” (1917), „Czerwone schody w Cagnes” (około 1918) i „Kobieta w zielonym” (około 1919). Ekspozowano także dzieła kolegów Soutina z wileńskiej Szkoły Rysunkowej – Pinchusa Krémègne'ia (4) i 4 pejzaże i martwe natury Michela Kikoina.

Pokazano obrazy 6 artystów z Polski. Wystawę otwiera „Portret Jonasa Nettera” z 1920 Mojżesza Kislinga. Pozostałe 6 jego prac to wczesne studium „Młoda kucharka” (około 1914; w katalogu błędnie 1910), portrety „Kobieta w czerwonym swetrze” (1917) i „Hiszpanka” (1919 – portret siostry żony artysty), „Akt na dywanie” (1919), syntetyczny pejzaż „Saint-Tropez” (1918) i „Martwa natura na dwóch stołach” (1916). Z 4 dzieł Henryka Haydena przyciąga uwagę wczesny, bliski twórczości Ślewińskiego „Bretoński pijak” (1911); pozostałe to martwe natury: kubizujące – z czajnikiem (1914) i – z taboretami (według katalogu około 1920; zapewne jednak wcześniejsze) oraz realistyczne – z gitarą (1923). Twórczość Henryka Epsteina dobrze reprezentuje „Akt” (około 1920). Niespodzianką są 4 obrazy Jana Wacława Zawadowskiego, w tym „galeryjny” „Portret męski” (około 1915) oraz kubizujące pejzaże „Collioure” i „Południowy pejzaż”, a także dynamiczna scena „Baskijscy dekarze” (wszystkie z około 1915). Wśród 3 dzieł Eugeniusza Eibischa pokazano znany obraz „Stara kobieta patrosząca kurę” (około 1930), ponadto martwą naturę „Podwieszane króliki” (1930) i „Pejzaż” (około 1930). Wczesną twórczość Zygmunta Laudaua dobrze reprezentują „Akt” (około 1922) i „Martwa natura z zającem” (1922). Wystawiono „Pejzaż z wozem” i „Scenę z restauracji” (około 1930) mało znanego malarza-realisty Arona Dejczy (z Braśławia), czynnego w Jerozolimie, Paryżu i USA.

Pozostali artyści to: znani w Polsce Ajzyk (Adolph) Feder (z Odessy) i Issac Antcher (z Besarabii), Włoch Renato Paresce, członek Grupy Siedmiu (m.in.

de Chirico, Severini, Pisis), z którą Waldemar George (Jarociński) łączył idee „powrotu do porządku”, Hiszpanie Selso Lagar i Leon Sola oraz Belg *Raphaël Chanterou*.

W obszernym katalogu w języku rosyjskim autorstwa Restelliniego znalazły się wstęp „Jonas Netter i najlepsze lata Montparnasse’u: do źródeł *École de Paris*” oraz omówienie twórczości wystawionych artystów.

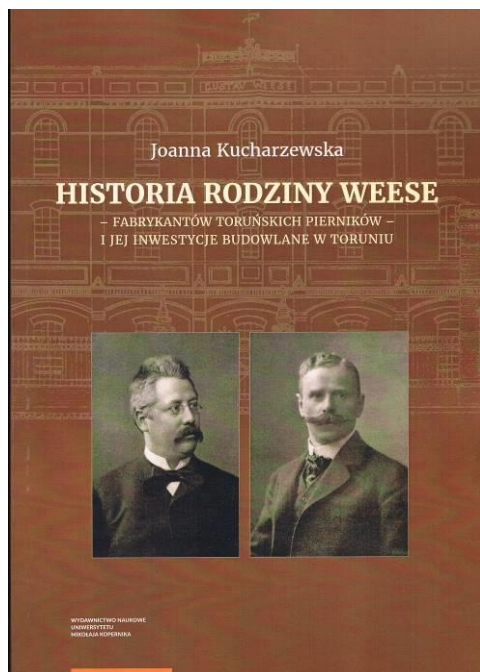
Kolekcja prezentowana była m.in. w Pinacothèque de Paris w 2012 oraz w Palazzo Reale w Mediolanie w 2013. Ze względu na wartości artystycznej liczne polonika mogłaby zostać pokazana w Polsce.

Prof. Jerzy Malinowski

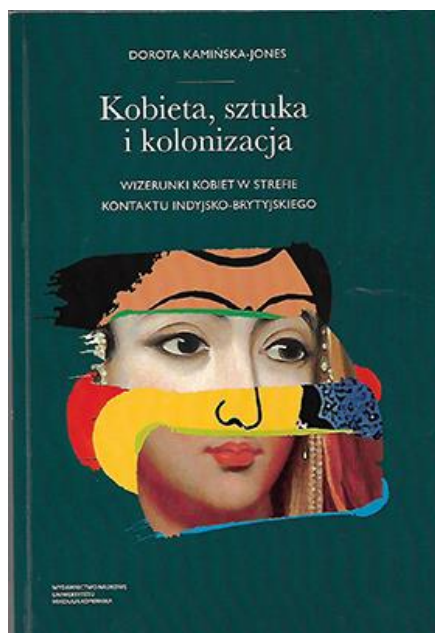
Nowe książki członków

Zarząd poleca książkę członkini Instytutu

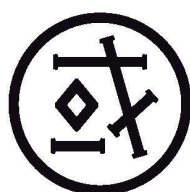

Joanna Kucharzewska, *Historia rodziny Weese - fabrykantów toruńskich pierników i jej inwestycje budowlane w Toruniu*, wyd. UMK, Toruń 2017, s. 196, ISBN 978-83-231-3465-7

Zarząd poleca książkę członkini Instytutu

Dorota Kamińska-Jones, Kobieta, sztuka i kolonizacja. Wizerunki kobiet w strefie kontaktu indyjsko-brytyjskiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2017, s. 618, il. 279, ISBN 978-83-231-3882-2

**POLSKI
INSTYTUT
STUDIÓW
NAD SZTUKĄ
ŚWIATA**